

Vzpomínka na Vladimíra Javorka (1914–2000)

Celé generace entomologů, především těch, kteří se zabývali brouky, získávaly první informace z knížek, jež napsal a zároveň i ilustroval Vladimír Javorek. Většina lidí vůbec netušila, že autor těchto atlasů není profesionální entomolog. U příležitosti jeho nedožitých stých narozenin si připomeňme tuto osobnost, která se velkou měrou zasloužila o popularizaci výzkumu hmyzu v celém někdejším Československu.

Narodil se v Bystřici pod Hostýnem 18. května 1914 manželům Františkovi a Štěpánce Javorkovým, jeho tatínek byl mistr stolař. V průběhu let 1929–33 vystudoval Učitelský ústav v Kroměříži, kde obdržel vysvědčení učitelské dospělosti (16. června 1933) a začal učit v obecné škole ve Všechovicích. Po dvouleté praxi složil s vyznamenáním požadované zkoušky a 25. listopadu 1935 dostal vysvědčení učitelské způsobilosti pro obecné školy. Krátce učil také v Býškovcích, během války pracoval ve škole v Osíčku a po jejím skončení v Bystřici pod Hostýnem. V letech 1941 a 1942 s vynikajícím prospěchem složil státní zkoušky pro měšťanské školy na obory přírodopis, chemie, fyzika a matematika.

Ve Všechovicích se seznámil se svojí životní láskou Marií Marákovou, která na této škole rovněž učila. Vzali se 2. srpna 1938. V následujícím roce se jim narodila dcera, která však tři dny po porodu zemřela. Za tři roky 25. května 1941 se jim narodil syn Vladimír a v roce 1943 do jejich rodiny přibyl ještě Jaroslav.

Po únoru 1948 jako aktivní člen Sokola neprožíval zrovna lehké období. Komunisté členům této organizace nemohli zapomenout jejich odvážný demonstrativní odpor, který novému režimu projevili během XI. všesokolského sletu v Praze. Navíc odmítl nabídku vstupu do strany a vše završilo nepravdivé udání žáků ze třídy, kterou ani neučil. Za trest byl poslán učit na Slovácko do Velkého Ořechova. Po prošetření se mu dostalo satisfakce a mohl se do Bystřice vrátit. Ovšem sám si raději vybral Vizovice, kde od roku 1949 na měšťanské škole a posléze, od roku 1954, na tehdejší období gymnázia (SVVŠ) učil biologii, fyziku a hudební výchovu. Neměl aprobaci pro střední školy, a když na něj pak vedení školy a krajští inspektoři apelovali, aby si doplnil vzdělání pro třetí stupeň, odpovídl: „Pánové, studovat pět let dovede každý, ale malovat ne. Kdybych se dal na další studia, musel bych kreslení nechat, a to neudělám.“ I když odmítl, s přihlédnutím k jeho již dříve publikovaným a široké veřejnosti dobře známým entomologickým atlasům mu přesto byla přiznána požadovaná kvalifikace. Po zrušení střední školy ve Vizovicích v roce 1968 přešel na gymnázium v Otrokovicích, kde učil až do roku 1980.

Jeho celoživotní vášní byla hudba. O svých muzikantských začátcích říkal: „Na housle mne naučil hrát můj staříček. Naučil mě nejen slušně hrát, ale také mi housličky dal. Na učitelském ústavu potřebovali tehdy cellistu. Dostal jsem tedy cello, na které jsem se naučil hrát sám.“ Byl vynikajícím muzikantem s absolutním sluchem, v různých formacích hrával na kontrabas a violoncello. S láskou a zápalem vedl téměř šedesát let (1932–1987) dětské, studentské i pěvecké sbory složené z dospělých, naposled mužský sbor při Závodním klubu Svít ve Zlíně. Po zásluze jej Unie českých pěveckých sborů vyznamenala čestným uznáním 1. stupně. V 70. letech hrál v klavírním triu, se kterým se pravidelně zúčastňoval přehlídek amatérských komorních souborů. Do jejich repertoáru patřilo například Klavírní trio B-dur Ludwiga van Beethovena, Sonáta A-dur od téhož autora, Dumky Antonína Dvořáka nebo Klavírní trio G-moll Bedřicha Smetany.

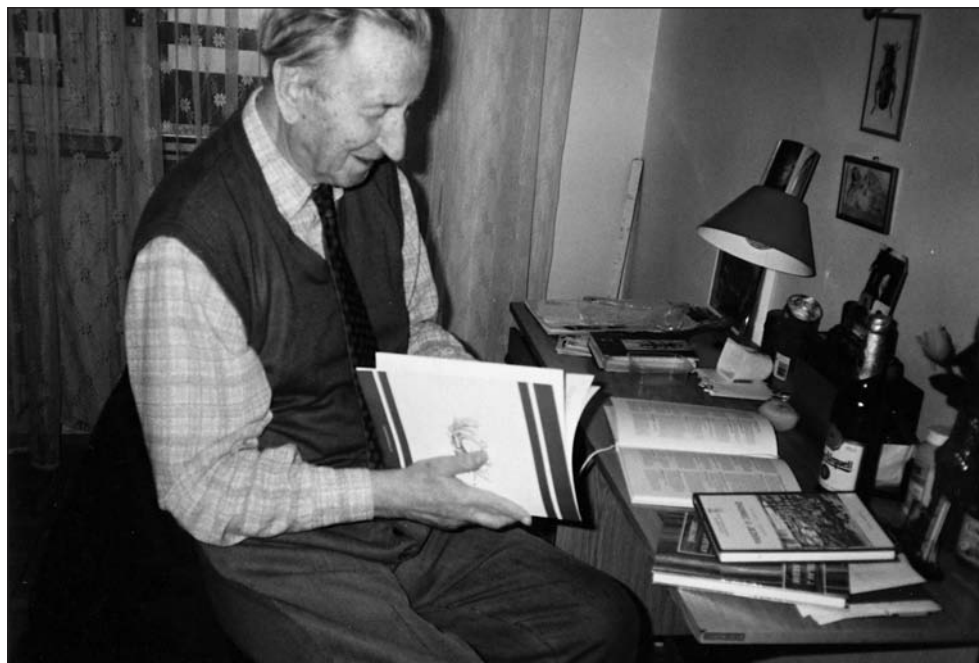
Vladimír Javorek v sedmdesátých letech 20. století (archiv D. Popelářové).

In the sixties of the twentieth century (archive D. Popelářová).

Od mládí miloval přírodu a později se ve volném čase zabýval studiem hmyzu, především brouků. S obrovským zápalom a nadšením, jakého je člověk schopen snad jedině v mládí, se pustil do díla, které české entomologii scházelo dobrých padesát let. V roce 1947, tedy když mu bylo pouhých 33 let, vydalo renomované olomoucké nakladatelství R. Promberger jeho téměř tisícistránkovou knihu *Klíč k určování brouků ČSR*. Šlo o jakýsi výtah, kompilát slavné pětisvazkové Reitterova díla *Fauna Germanica*, tehdy nejpoužívanějšího díla k určování brouků ve střední Evropě, jež doprovodil vlastními asi šesti sty perokresbami. Pro entomology neovládající cizí jazyky to byla znamenitá pomůcka a po nějaký čas sloužila i jako pomocný studijní materiál na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Byl tenkrát v úzkém kontaktu s univerzitním profesorem Janem Obenbergerem, světovou kapacitou na krascovitě brouky a jedním z nejuznávanějších entomologů tehdejší doby, který jej v této práci podporoval, hotové dílo recenzoval a doporučil k publikování.

O několik let později v roce 1954 v nakladatelství Orbis vyšla další jeho knížka. Tentokrát to byla populárně vědecká publikace *Brouci*. S malými úpravami pak byla vydána ve Státním pedagogickém nakladatelství (SPN) ještě v letech 1964 a 1968. Vladimír Javorek pokračoval v nasazeném tempu a podobně zpracoval ještě i další hmyzí řady. Pro stejnou edici připravil *Kapesní atlas dvoukřídleho hmyzu* (vyšlo ve dvou vydáních v letech 1967 a 1978) a *Kapesní atlas ploštic a kříšů* (1978). Ve všech uvedených knihách je zároveň i autorem všech obrázků. Tyto atlasy patřily k téměř k nezbytné výbavě všech přírodovědných kroužků a po několik desetiletí se staly doporučenými publikacemi pro mladé přírodovědce. O preciznosti jeho práce vypovídá skutečnost, že v nakladatelství se tenkrát sešly dva rukopisy atlasů zaměřené na dvoukřídle hmyz. Nakladatelství předložilo obě verze na posouzení odborníkům z univerzity v Bratislavě a ti jednoznačně doporučili tu Javorkovu jako zdařilejší.

Vladimír Javorek bydlel od roku 1962 na sídlišti v Malenovicích, odkud dojížděl do školy ve Vizovicích a pak do Otrokovic. V roce 1984 odešla na věčnost jeho milovaná žena. Dalšími osudový-

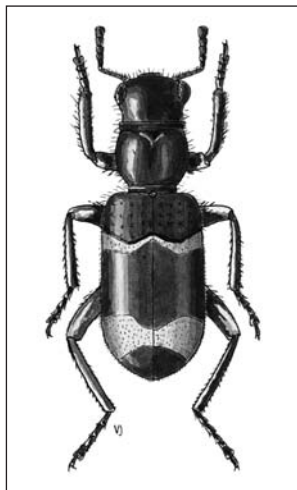
I v pokročilém věku se věnoval svým zálibám a vyznával optimistický náhled na život (archiv D. Popelářové).
Vladimír Javorek devoted himself to his hobbies and confessing optimistic outlook on life even in old age (archive D. Popelářová).

Výstava Okouzlen brouky a jinou havětí, Muzeum JV Moravy ve Zlíně, 2014 (foto D. Trávníček).

The exhibition Fascinated by insects and other vermin, Muzeum JV Moravy ve Zlíně, 2014 (photo D. Trávníček).

Obrázek pestrokravečníka mravenčího (*Thanasimus formicarius*), který V. Javorek nakreslil v roce 1995.

Figure of the ant beetle (*Thanasimus formicarius*), which V. Javorek drew in 1995.

mi ranami, se kterými se musel vyrovnat, byla předčasná úmrť obou jeho synů. Jaroslav zemřel v roce 1995 a zanedlouho v roce 1996 i Vladimír. Oporu v těchto chvílích nacházel ve svých vnoučatech Alexandře, Andrei, Ditě a Jiřím. Od roku 1995 přebýval v domově pro seniory v Lukově. I ve vyšším věku byl nesmírně čínorodý a jeho příchod znamenal obohacení života všech obyvatel tohoto zařízení. Vyzařoval z něj životní optimismus, ochotně se ujal vedení místní kroniky, velice záhy tu založil také pěvecký kroužek, který doprovázel hrou na housle. Nadále kreslil brouky i další hmyz, přispíval svými články a obrázky do Lukovského zpravodaje. Jeho životní dráha se uzavřela v roce 2000, kdy 26. června zemřel v Baťově nemocnici ve Zlíně.

Na posledním hmyzím atlasu začal pracovat v domově důchodců. Knížka se měla jmenovat „Broučci, které bychom měli znát“. Rukopis obsahoval stručný popis osmdesáti běžných nebo alespoň všeobecně známých brouků a opět všechny popisované druhy i vyobrazil. Celé dílo pak předal své vnučce, paní Dítě Popelářové. Ta se několik let pokoušela materiál nabídnout různým nakladatelstvím, ovšem bez úspěchu. Po těchto peripetích velkoryse nabídla Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně celý konvolut, tedy rukopis i s obrázky, jako dar. Díky tomuto šlechetnému gestu získalo muzeum cenný přírůstek do svých sbírek, který záhy patřičně využilo. Darovaný materiál se stal základem výstavy *Okouzlen brouky a jinou havětí* (ve Zlíně byla otevřena od 7. května do 31. srpna 2014, v jednání jsou její instalace na dalších místech Česka i Slovenska), která široké veřejnosti představila nejenom různé metody výzkumu, sběru a preparace hmyzu, avšak zejména připomněla dílo a košatou osobnost jejího dědečka Vladimíra Javorka.

BIOGRAFIE

JURČÁK V. (1996): Pan profesor Vladimír Javorek. *Podřevnicko*, 5(3): 9.

MIKESKA J. (1996): Abiturientský sjezd po třiceti letech. *Podřevnicko*, 5(3): 8.

MIKESKA J. (1999): Vladimír Javorek. *Podřevnicko*, 8(3–4): 10–12.

MIKESKA J. (2014): Vladimír Javorek – profesor, ilustrátor, muzikant a sbormistr. *Vízovské noviny*, 29(2): 14–15.

ŠAMALÍK F. (1968): Dvoukřídli kolem nás. *Politika*, 17.10.: 25.

TRÁVNÍČKOVÁ J. & TRÁVNÍČEK J. (1999): Galerie významných osobností našeho regionu – Vladimír Javorek. *Zlínské noviny*, nedělní příloha ze 16.7.

ZÁHOŘÁK M. & ZETĚK J. (2005): Vizovice v písni, tanci, muzice a vyprávění. *Region*.

DUŠAN TRÁVNÍČEK

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 1415 Baťův institut, Vavrečkova 7040, CZ-760 01 Zlín;
e-mail: Dusan.Travnicek@muzeum-zlin.cz